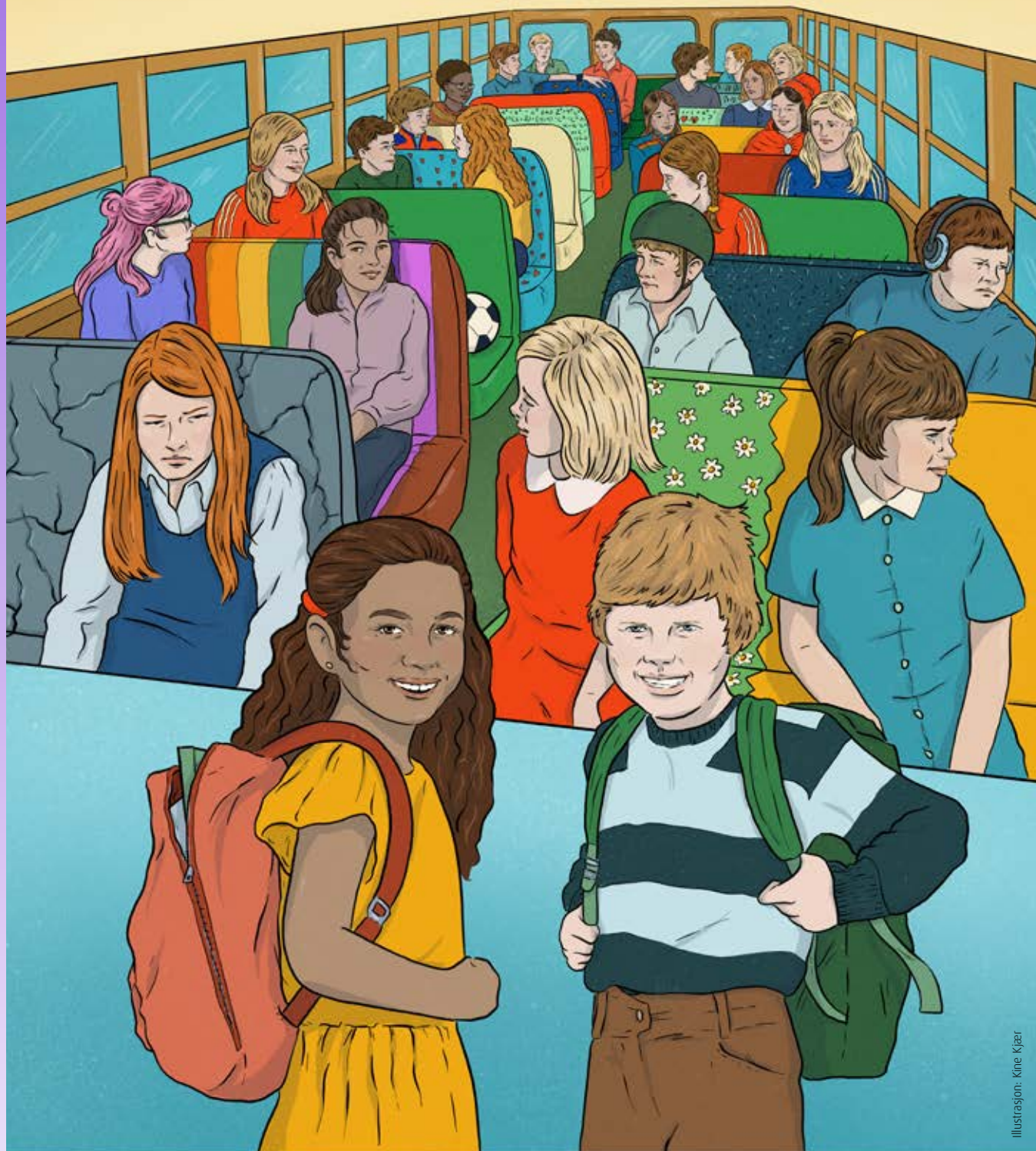

Romssa oahppi - fidnooahppi ja givssidanáittardeaddji
Áittardeaddjigeahčastat Romssa
mánáidgárde-, skuvla ja oahpahusbirrasiidda

Jahkeraporta
2023/2024

Illustrasjon: Kine Kjaer

Troms fylkeskommune
Romssa fylkkasuohkan
Tromssan fylkinkomuuni

Jahkeraporta
kommentere mánáid ja
nuoraid árgabeaivvi
áittardeaddjigeahčastaga
rollas ahte leat
šaldehuksejeddjin gaskal
indiviidda ja vuogádaga.
Mii buktit konkrehta ráđiid ja
ávžžuhusaid mat veahkehit
oadjudit bajásšaddanberrasiid.

Jon Halvdan Lenning

jon.halvdan.lenning@tromsfylke.no
904 76 498

Anita Lervoll

anita.lervoll@tromsfylke.no
904 76 498

<https://www.tromsfylke.no/tjenester/skole-og-opplaring/elevtjenester/elev-larling-og-mobbeombud/>

SISDOALLU

4	Áittardeaddjigeahčastat
4	Dán jagáš raporta
4	Áittardeaddjigeahčastat - čoahkkáigeassu ja dárkon
5	«Maid mii eat oainne vuosttaš geahčesteamis»
6	Gii lea dat gii ii oainne, ii gula, ii dieđe?
8	Ollugat oidnet, ja ollugat dihtet!
9	Áittardeaddjiid ávžžuhusat
12	Geat leat áittardeaddjit - maid mii bargat?
14	Romssa oktavuodaváldimiid statistihkka
16	Doaibmakárta Romssa ja Svalbárdda mánáidgárddit ja vuoddoskuvllat
17	Doaibmakárta Romssa ja Svalbárdda joatkkaoahpahas
18	«Gahččat guovtti stuolu gaskii»
20	Áittardeaddjigeahčastaga árvvoštallamat
20	Arvedávgi árrun - gokko manná ja gii definere rájiid dasa geaid galgá searvvahit?
22	Beroštumit buktet oktavuodaid rastá gielaid ja kultuvrraid
23	Lea alla rádji bivdit veahki sámevaši geažil
24	Buot mánáidgárddit ja skuvllat dárbbasit analysalanjaid
25	Omnimodealla
28	Mánáidgárdi - vuoddoskuvla - joatkkaoahpahas
30	Mánáidgárddit
30	Leago mánáidgárddis givssideapmi?
31	Oadjebas ja buorre mánáidgárdebiras - Omnimodealla geavadis
32	Vuoddoskuvllat
32	Oahpaheaddjevátne dagaha dorvvuhis ohppiid
33	Joatkkaoahpahas
33	Oahppi- ja fidnooahppiáittardeaddji ráva joatkkaoahpahussii lea
34	Romssa áittardeaddjibálvalus ja geaidnu viidáset
35	Nationála áittardeaddjiortnet ja perspektiivvat mis davvin

ÁITTARDEADDJIGEAHČASTAT

DÁN JAGÁŠ RAPORTA

Ođđabeavvi 1. beavvi 2024 rádjái ledje Romssa ja Finnmárkku Ohppiid-, fidnoohppiid- ja givssidanáittardeaddjit oktasaš bálvalus. Maŋŋel dán beavvi fáladat juhkkovvui nu ahte Finnmárkku lea givssidanáittardeaddji ja Romssas lea Ohppiid-, fidnoohppiid ja givssidanáittardeaddji. Finnmárkku ii leat ohppiid- ja fidnoohppiidáittardeaddji. Danin leat válljen čállit eanas osiid dán jahkedieđáhusas ovttas.

ÁITTARDEADDJIGEAHČASTAT – ČOAHKKÁIGEASSU JA DÁRKON

Maŋemus mánáidgárde- ja skuvlajagis áittardeaddjit leat deaivvadan ja hupman duháhiid mánáiguin, nuorai- guin, váhnemiiguin, skuvllaid ja mánáidgárddiid bargiiguin, falástallanhárjeddiiguin ja olu earáiguin. Mii leat ollugat geat fuolastuvvat go olggobealvuotta lassána, lea váilevaš searvadahttin, psyhkalaš buoh- cuvuođa ja givssideapmi. Romssa Ohppiid-, fidnoohppiid- ja givssidanáittardeaddjin ja Finnmárkku Givssi- danáittardeaddjin leat minguin váldán oktavuoda 371 geardde oazžut veahki ja doarjaga váttis diliin iešgudet arenain.

Lassáneaddji oktavuodaváldimiid bokte oidnet áittardeaddjit ahte hástalusat dán surggiin leat ain mánggadáfogat ja stuorrát. Dán duodaštit stuorát iskkadeamit nugo Ohppiidiskadeapmi (<https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/elevundersokelsen/>) ja Ungdata (<https://www.ungdata.no/>).

Áittardeaddjit oaivvildit ahte lea áigi ain čielgaseappot čalmmustahttit dáid hástalusaid álbmotdear- vvašvuodaváttisvuohtan - ii leat doarvái jurddašit ahte leat mánáidgárddit ja skuvllat mat galget čovvut dáid hástalusaid. Olguštumi ja givssideami ferte defineret servodatváttisvuohtan. Dát leat ELMO Romsa ja Finnmárkku Givssidanáittardeaddji 4 ávžžuhusa:

1. Defineret bajásšaddanberrasiid hástalusaid álbmotdearvvašvuodaváttisvuohtan. Dát mearkaša ahte buot ovddasteaddjit ja ášahusat fertejit čielgaseappot fárrui fágaidgaskasaš ángiruššamii.
2. Mánáidgárddit ja skuvllat fertejit eanet operationaliseret barggu ovddidit dorvvolaš servodagaid, eastadit givssideami ja olggobealvuoda, bissehit givssidanláhttema ja doarjut mánáid ja nuoraid geat dárbbasit veahki ja čuovvoleami. Fertejit bidjat čielga gáibádusaid dasa ahte fágabirrasat mat váikkuhit skuvllaid ja mánáidgárddiid ektui nagodit leat konkrehtalaččat ja bargorelevánttat sidjiide geat deaivvadit mánáiguin ja nuoraiiguin árgabeaivválaš bargguin.
3. Vánhemiid rolla ferte geahčadišgoahtit - go ruovttus leat mánát ja nuorat, de gáibida dat čuovvuma, ángiruššama ja searvama. Jus dus leat mánát skuvllas dahje mánáidgárddis, de berre leat geatnegahtton oassálastit váhnenčoahkkimiidda, fáddáeahkediidda ja eará oktasaš doaimmaide.
4. Juohke ovttaskas máná ja nuorra ferte čuovvut searvadahttima gáibádusa ja oahppat servodatgálggaid olles bajásšaddamis. Rávisolbmot fertejit ovttrasáid mánáiguin ja nuoraiiguin bidjat čielga standárddaid bajásšaddanberrasiid ja soahpat mot dáid galgá giedahallat.

«MAID MII EAT OAINNE VUOSTTAŠ GEAHČESTAMIS»

MII OAINNIT - MII GULLAT - MII DIEHTIT DAHJE MII EAT OAINNE - MII EAT GULA - MII EAT DIEDE

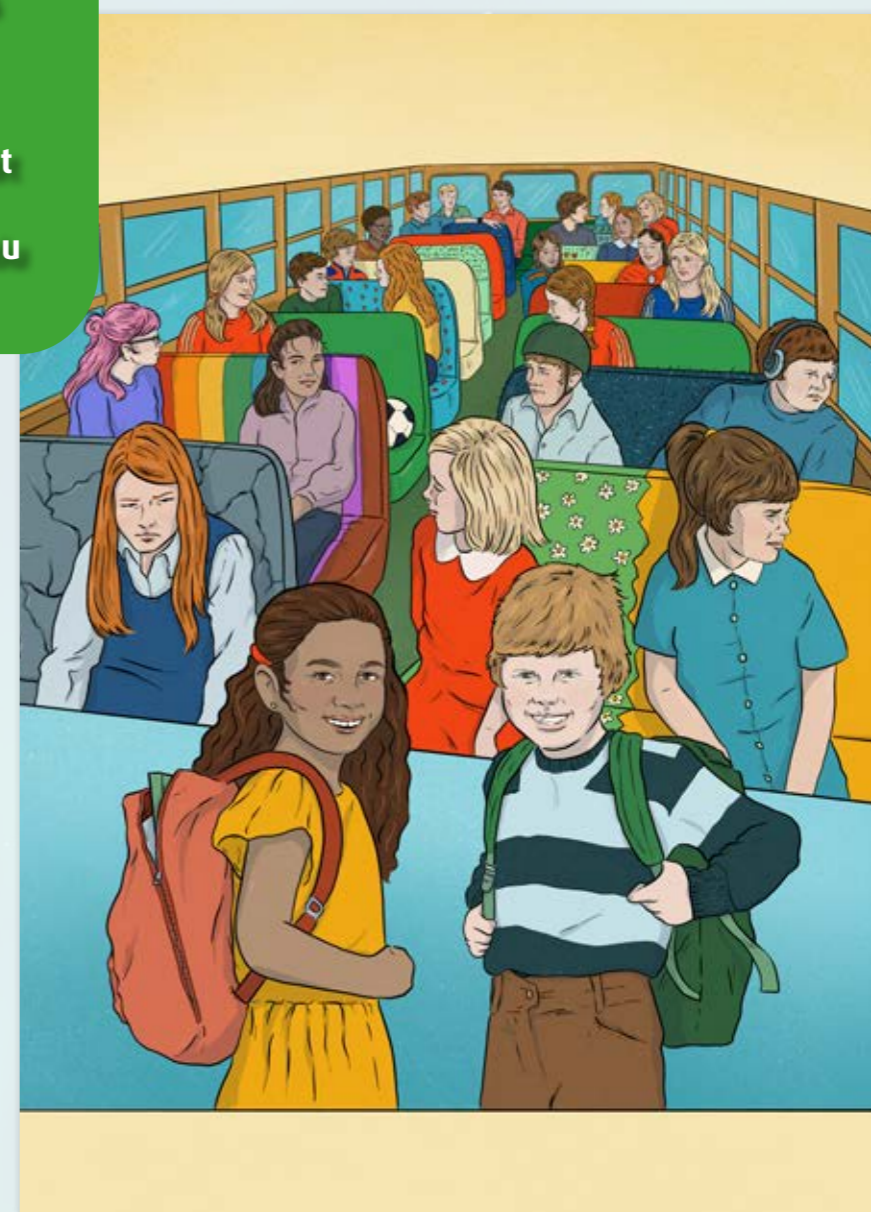
Reflekušvudnabargu:
Geahča bussegova badjelis
- maid oainnát?

- Maid oainnát vuosttaš geahčastagas? Maid oainnát jus geahčat dárkileappot?
- Makkár sajis don čohkkát/du mánná čohkká?

GII OAINNÁ, GULLÁ JA DIEHTÁ?

Gii fuomáša:

- «oidnemeahttin» geahčastagaid?
- hui garra nordadeami sealgái go vuolggát olggos luohkkálanjas ovttas earáiguin?
- “liikomiid” (bealgi bajás ja váibmu) mat eai boađe maŋŋel go leat bidjan čállosa sosiála mediaide?
- jávohisvuoda dahje reaškkas go kantiinnas meattildan rusa-beavddi?
- ahte leat dušše moattis geain leat fásta sajit molssodanlanjas, ja sii maid dábálaččat leat dat geat buktet kommentáraid ja «geahčastagaid» beroškeahtta das juogada go oahpaheaddji «vuoiggalaččat»?

GII LEA DAT GII II OAINNE, II GULA, II DIEÐE?

Mii vásihit ahte mieloahppit, mánáidgárde- ja skuvllabargit, ja maiddái váhnemat eai beroš oaidnit, gullat dahje diehtit. Mii vásihit dakkár miellaguottuid nugo "jus dat ii guoskka munnje, dahje mu lagaš olbmuide, de manin mun galggan beroštit?"

MII DEAIVVADIT BARGIIGUIN GEAT DADJET:

«Oahppi ii bargga maidege luohkás»

«Oahppi billista earáid ovddas luohkás»

«Mii leat geahččalan visot»

MII DEAIVVADIT MÁNÁIGUIN JA NUORAIGUIN GEAT DADJET:

«Nu guhká go bálle leat ráfis»

«Dat ii guoskka munnje, son ii leat mu olmmái»

MII DEAIVVADIT VÁHNEMIIGUIN GEAT DADJET:

«Spábba-
čiekčanhárjeheaddji
sihkkarastá
čiekčanáiggi ja
vuoiggalaš
juohkima buohkaide
joavkkus»

«Mu máná oahpa-
headdji lea luohkkálanjas
ja čuovvu mielde das mii
dáhpuhuvvá - skuvla čorge
dađistaga, leat álo leamaš
veaháš nordamat»

«Moai
mávssiime
50 000 vai munno
nieida beasai
mielde russa-
jovkui»

«Dat ii
guoskka munnje,
mu mánáin manná
bures, mu
bearrašiin manná
bures»

OLLUGAT OIDNET, JA OLLUGAT DIHTET!

Mii vásihit ahte mieloahppit, mánáidgárde- ja skuvllabargit, ja maiddáí váhnemat beroštit oážžumis positiiva rievdadusa maŋnel go gullet olggobealvuoda ja givssideami birra. Mii vásihit miellaguottuid nugo «Jus muhtun olbmos ii leat buorre dilli, de dat guoská midjiide buohkaide!»

Áittardeaddjit oidnet ja dihtet go mii leat hupman ja deaivan duháiid mánáid, nuoraid, váhnemiid ja sin oahpaheddjiid geat mitalit oidnosis ja oaidnemeahttun givssideami ja loavkideami birra. Sii mitalit olgguldassvuoda birra mii álggii juo mánáidgárddis. Sii mitalit sii leat geahččalan jearrat veahki skuvllas, muhto šattai vearrábun jus dan birra mitaluvvui. Mii hupmat mánáiguin ja nuoraiguin geat eai leat skuvllas, geat leat leamašan eret skuvllas ovttá jagi, ja sii leat dušše 14 jagi boarrásat. Sii mitalit sii leat ferten fárreret eret vai ožžot ráfi.

Mii hupmat mánáiguin ja nuoraiguin geat leat šaddan oktonassan ja psyhkaláččat buohccin go leat šaddan olggobeallái iežaset skuvlla, dahje iežaset gili searvevuoda.

Mii diehtit, daningo mii gullat ja mii oaidnit:

- Ahte mánáin, nuorain ja váhnemiin lea váttisvuhta mitalit, dahje bivdit veahki, go vásihit sis lea váttis dilli. Sii eai duostta jearrat veahki go doivot šaddá vearrábun jus mitalit.
- Ahte olggobealvuoha ja givssideapmi mii dáhpáhuvvá astoáiggis čuovvu mielde luohkkálatnjii.
- Ahte riiddut mat dáhpáhuvvet gilis/ gávpotosiin, ja riiddut ohppiid váhnemiid gaskkas čuvvot mielde luohkkálatnjii.
- ahte boasttuipmárdusat gulahallamis giellaváttisvuodaid ja kultuvrralaš variašuvnnaid geažil nannejit olggobealvuoha ja riidduid.
- Ahte hearkkes mánát geain leat diagnosat eai čuovvuluvvo doarvái bures heivehemiin masa sis lea vuoigatvuoha.

Mii oaidnit, mii gullat, ja mii diehtit, ja danne mii áigut geavahit áittardeaddji jiena didolaččat fokuseret dasa mo mii buohkat galgat leat mielde nanneme searvevuoda min mánggabealat servodagas!

ÁITTARDEDDJIID ÁVŽŽUHUSAT:

Nannet váhnenovttasbarggu, maiddáí joatkkaoahpahusa ja russaáiggi bokte.

Sihkkarastit mánáid ja nuoraid mielváikkuheami olles bajásgeassima áigge.

Fágaidgaskasaš ovttasbargu - Juohke suohkan ferte čalmmustahttit ja ráhkadit oppalašgova das geat báikkálaččat sáhttet veahkehit mánáid, nuoraid ja váhnemiid.

Plánet ja čadahit doaimmaid mat ovddidit dorvvolaš ja searvvaheaddji searvevuodaid:

Fellesprosjekter: Start prosjekter som å bygge en felles lekeplass eller male en vegg.

Arrangere felles **Halloweenparty.**

Filmklubb: Arranger jevnlige filmvisninger for barn og unge med påfølgende diskusjon

Lekedag: Organiser en leke- og aktivitetsdag med hoppetau, fotball, frisbee, og andre utendørsleker.

Tips til fellesskapsfremmende aktiviteter som foreldre kan gjøre

Spillekvelder: Hold spillekvelder med brettspill, kortspill og videospill.

Planteprosjekter: Involver barn i hagearbeid og planteprosjekter i nærområdet

Skattejakt: Arranger skattejakt i nabolaget med ledetråder og små premier

Ásahit uksalasánjuolggadusaid (buot mánáide ja ollesolbmuide) - ásahit standárddaid dasa mii lea lobálaš ja mii ii leat, ásahit ja čuovvulit norpma servodagas ovttas mánáiguin, nuoraiguin, ovddasteddjiiguin ja bargiiguin.

Šaddat čeahpibun dahkat máná buoremus árvvoštallama go álo jearrat lea go doaimba buoremus mánáid dahje nurrii, ja ovddida go dat searvvaheaddji searvama.

Čalmmustahttit čuovvorangeatnegasvuoda jávkama oktavuodas, ja leat dihtomielalaš dasa mot skuvla bargá searvevuodain maiddáí dalle go oahppi ii leat skuvllas.

Positiivlaš miellaguottut ohppiid ektui geain leat earenoamáš dárbbut lea áibbas mearrideaddjin go galgá olahit Searvvaheaddji searvevuoda

<https://www.utdanningsnytt.no/barn-med-saerskilte-behov-fagartikkel-inkludering/positive-holdninger-til-elever-med-saerlige-behov-er-helt-avgjorende-for-a-fa-til-inkluderende-felleskap/400430>

Reflekšuvdnabargu:

Gii lea máná/oahppi joavku du organisašuvnnas ja du organisašuvnna birrasis? Ráhkát bajilgova mii sáhtta geavahuvvot árgabeaivvis.

«Jus sii livčče liikon mu, de sii livčče geahččalan oažžut mu dohko!»

GII LEA, JA MAID BARGÁ GIVSSIDANÁITTARDEADDJI?

Moai letne Anita ja Jon-Halvdan, ja munno bargu lea bearráigeahččat mánáid ja nuoraid vuoigatvuodaid olles mánáidgárde- ja oahppomannolagas.

Moai barge fylkkadikki gohččuma mielde, mii lea mearridan ahte min mánáin ja nuorain fertejtit leat olámuttos resursaolbmot geaiguin sáhttá váldit oktavuoda jus dovdet ahte eai oaččo doarvá buori veahki iežaset mánáidgárddis, skuvllas dahje oahppofitnodagas.

Mii eat oamas makkárga áššiid, muhto rávvet ja bagadit mot mánáidgárddit, skuvllat ja oahppofitnodagat sáhttet ovttasbargat buorebut eastadan dihte givssideami ja olggobealvuoda, ja mii muitalit maid galgá dahkat jus rihkku lága mánáidkonvenšuvnna, mánáidgárdelága, oahpahuslága ja bargobiraslága vuodul.

Romssa Oahppi-, fidnooahppi- ja givssidanáittardeaddji lea oassin Davvi-Norgga fierpmádagas mas leat mielde Nordlándda Oahppi-, fidnooahppi- ja givssidanáittardeaddji ja Finnmárkku Givssidanáittardeaddji. Dasa lassin leat mii buohkat oassin nátionála áittardeaddji fierpmádagas. Fierpmádagas mii lonohallat vásáhusaid seammás go čadahit fágalaš ovddidanbargguid. Fágalaš geahčastagain ja mánggabealat bargovásáhusaiguin mánáidgárddiin ja skuvllain, mii veahkehit reflekšuvnnaiguin doaibmabijuid hárrái hearckes mánáide ja nuoraide. Min rolla lea doaibmat sorjjasmeahttumit ja doarjjan gustojeaddji lágaid ja njuolggadusaid vuodul.

Áittardeaddjin mii doaibmat sorjjasmeahttum resursaolmmožin, ja mii geahččalit váikkuhit hukset ja máhcahit luohttámuša indiviidida ja vuogádatdási gaska.

Mot givssidanáittardeaddji ipmirda givssideami ja olggobealvuoda?

Givssidanáittardeaddji ii geahpit givssidandoahpaga negatiiva láhttemii eará máná/nuora vuostá guhkit áiggi badjel, muhto mis lea gaskavuodalaš ja systemáhtalaš lahkoneapmi givssideapmái. Áittardeaddjigeahčastagain mii oaidnit ahte givssideapmi ja olggobealvuoda leat čadnon sosiála proseassaide mat mannet boastut ja dasa ahte olbmot dárbbasit gullat ovttá searvevuhtii. Mii oaidnit givssideami dakkárin mii dáhpáhuvvá konteavsttas, báikkis ja oktavuodas, gos áigi, kultuvra ja gaskavuodát leat dehálaččat. Dát mearkaša mii eanas muddui searvvahit ja atnit dehálaš rávisolbmuid ovddasvástideaddjin analyseret hástalusaid mánáid- ja nuoraidjoavkkuin. Dakkár ollesolbmot sáhttet leat váhnemat, bargit, astoáiggejodiheaddjit, hárjeheaddjit ja earát geat leat dehálaččat mánáid ja nuoraid eallimis. Mii jurddašit ahte lea sivva dasa manin mánát ja nuorat barget dan maid barget, ja dan ferde geahččat birraiid oktavuodas gos sii johtet. Seammás leat mii áibbas čielgasat ahte givssidanláhttema galgá bisehit. Mánát ja nuorat dárbbasit viissis rávesolbmuid geat bagadit ja veahkehit sin daid iešguđetge hástalusaiquin maid sii vásihit juohke sajis eallimis.

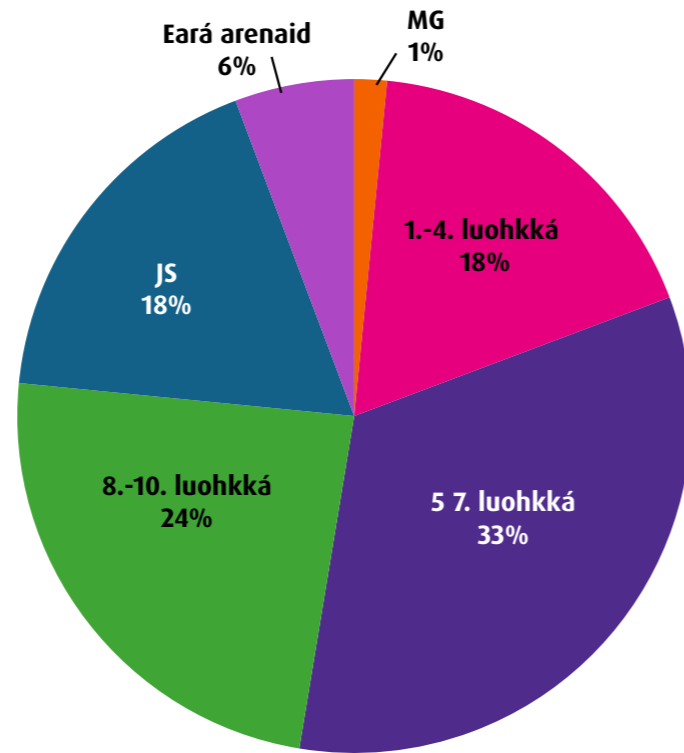
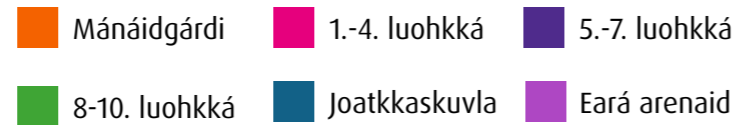
Oktavuodaváldimiid statistihkka

Áittardeddiid statistihka ii sáhte buohtastahttit ovddit jagiiguin go dán háve mii dušše raporteret Finnmárkku dilálašvuodaid birra.

1. Figuvra.

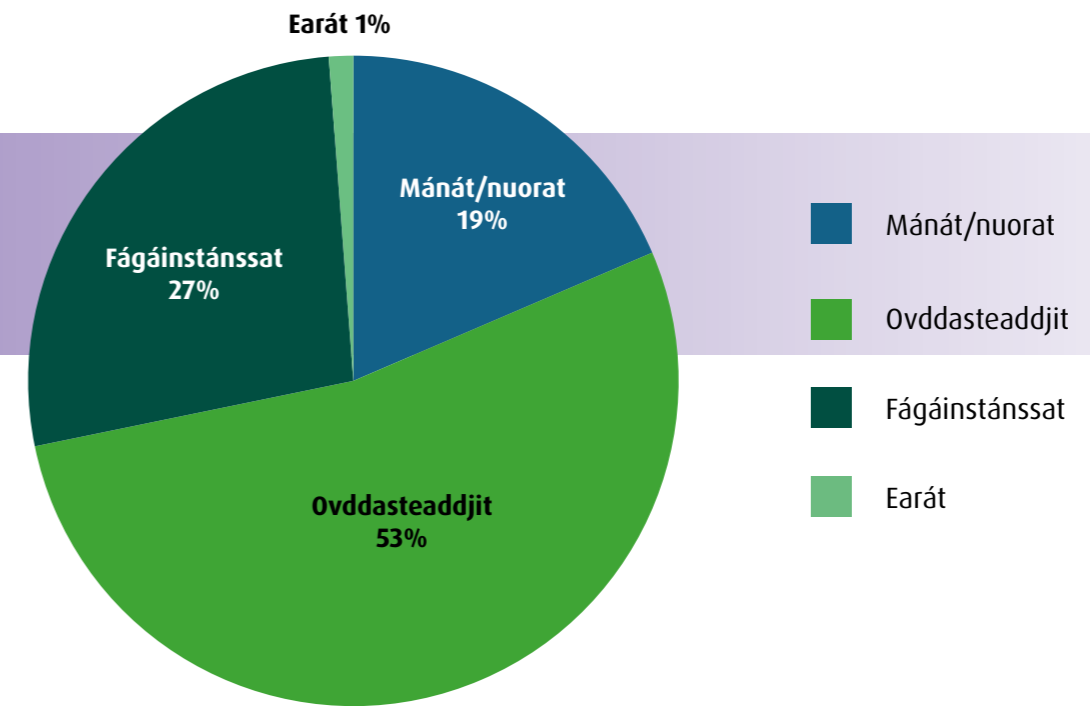
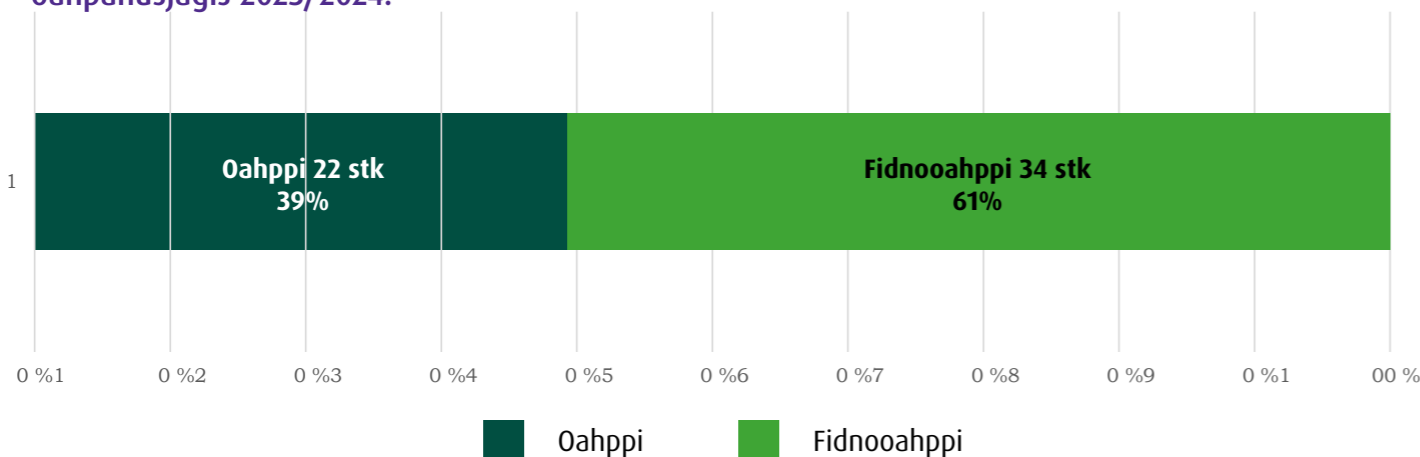
Figuvra čájeha mot oktavuodaváldimat mat gullet kap. 8 Lágas mánáidgárddiid birra ja kap. 9A (01.08.24 rájes §12) Oahpahušlágas leat juohkásan iešguđet jahkecehkiide.

Dán figuvrra vuodđun leat 192 registrerejuvvon oktavuodaváldima main lea sáhka vuoigatvuodas dorvvolaš ja buori oahppanbirrasii. «Eará arenaid» vuolde eanaš gávdnabehtet iešguđet falástallanjoavkkuid/váhnemiid oktavuodaváldimiid geat leat bivdán veahki buoridit mánáid/nuoraid dili falástallamis. Nuoramus joavkkuin (mánáidgárddis, 1-4. luohkás ja 5-7.luohkás) leat eai leat nu ollu oktavuodaváldimat go ovdal. Nuoraidskuvla lea stabiila, seammás go joatkkaskuvlla oktavuodaváldimiid oassi lea lassánan ovddit skuvlajagi ektui. Lassáneami ferte geahččat dan oktavuodas go eanet ja eanet bargit leat váldán oktavuoda skuvlabbirrasa refleškuvnnaid birra analysalanjas.

2. Figuvra.

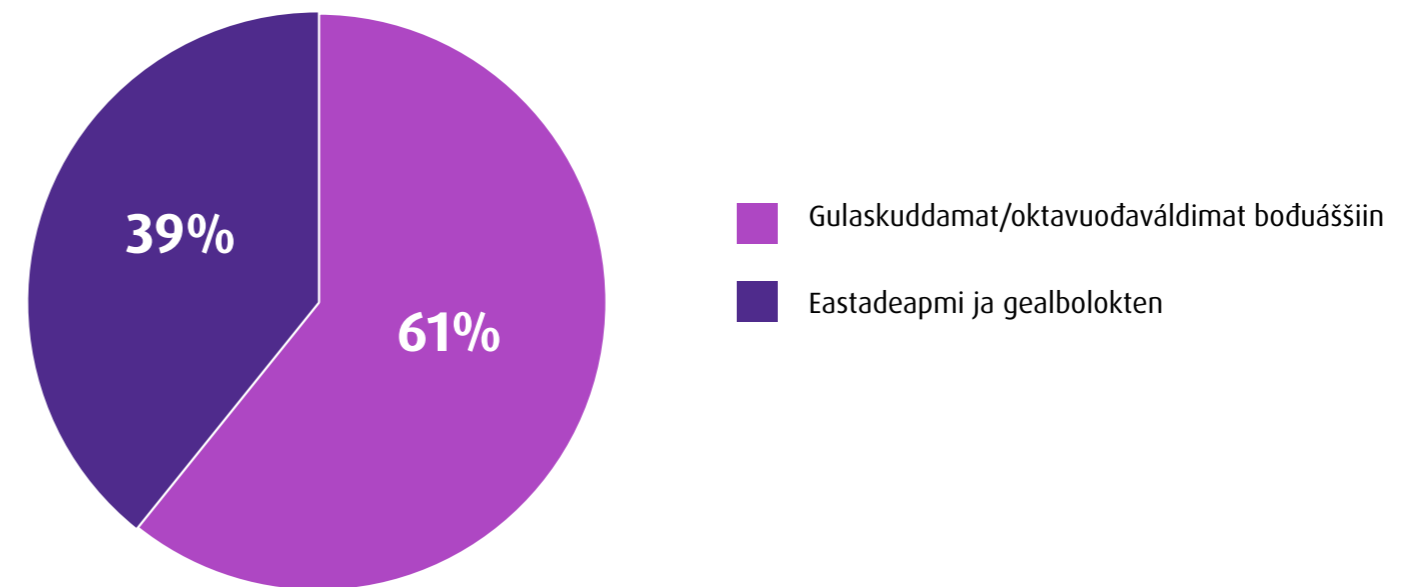
Figuvra čájeha mot ohppiid ja fidnoohppiid oktavuodaváldimat áššiin olggobealde kap. 9A juohkásit oahpahušjagis 2023/2024.

3. Figuvra.

Čájeha juogu sis geat váldet oktavuoda minguin.

Oktavuodas OFGÁ:in - Oahppi-, fidnooahppi- ja givssidanáittardeddiiguin, mánát, nuorat ja váhnemat/ovddasteaddjit ožžot bagadallama ja doarjaga láhkaortnegiid, njuolggadusaid ja gáibádusaid hárrái mat gusket mánáidgárddiide, skuvllaide ja oahppofitnodagaide. Go fágaásahusat/bargit váldet minguin oktavuoda, de mii analyseregoahtit ja fállat veahki fágalaš analysaide, árvvoštallamiidda ja refleškuvnnaide mat veahkehit konkretisereme doaimmaid.

4. Figuvra.

Figuvra čájeha áittardeddiid ollislaš doaimmaid 2023/2024:s.

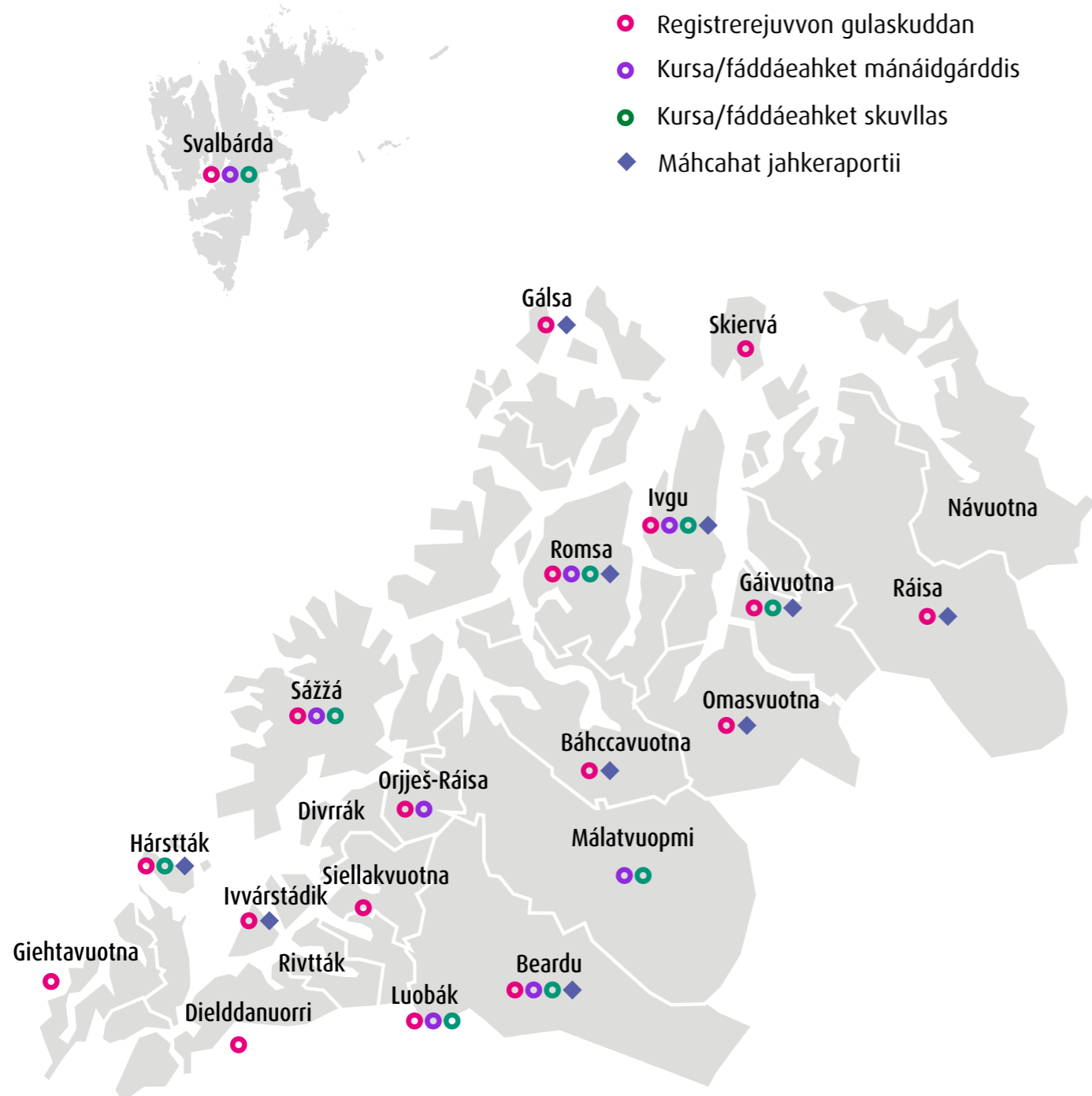
Jagi 2023/2024 OFGÁ - Romssa oahppi- ja fidnooahppi- ja givssidanáittardeaddjit veahkehede 408 bođuáššis. Áittardeaddjit ožžo 248 oktavuodaváldima bođuáššiin ja doaimmahede 160 olgguldas bargogohččuma masa gulle galledeamit vuodđoskuvlla ja joatkkaskuvlla ohppiid skuvllaide, čoahkkimat ohppiiráđiiguin ja nuorairáđiiguin, bargobájit ja fáddáeahkedat mánáidgárde- ja skuvlla bargiide ja váhnemiidda.

DOAIBMAKÁRTA

►► ROMSSA JA SVALBÁRDDA MÁNÁIDGÁRDDIT JA VUOĐOSKUVLLAT

Áittardeaddjirolla dehálaš oassi lea leat oidnosis iešguđetlágan arenain vai váikkuha mánáid ja nuoraid bajásšaddanberrasii nu konstruktiiivalaččat go vejolaš. Danne mii leat galledan suohkaniid miehtá fylkka, sihke mánáidgárddiid, skuvllaid ja eará organisašuvnnaid. Galledeamit gos mii leat deaivan mánáid ja nuoraid, ja mis leat maiddái leamaš bargobájit/čoahkkimat/logaldallamat váhnemiiguin, bargiiguin, iešguđet veahkkeášahusaiguin, astoáiggeaktevrraiguin ja politihkkáriiguin. Bajilgovva čájeha ahte skuvlajagi 2023/2024 ledje dušše 2 suohkana min fylkkas mat man nu láhkái eai lean oktavuodas áittardeaddjiiguin. Kárta čájeha maid makkár suohkanat ja skuvllat leat addán čálalaš máhcahaga áittardeaddjiid jahkedieđáhussii.

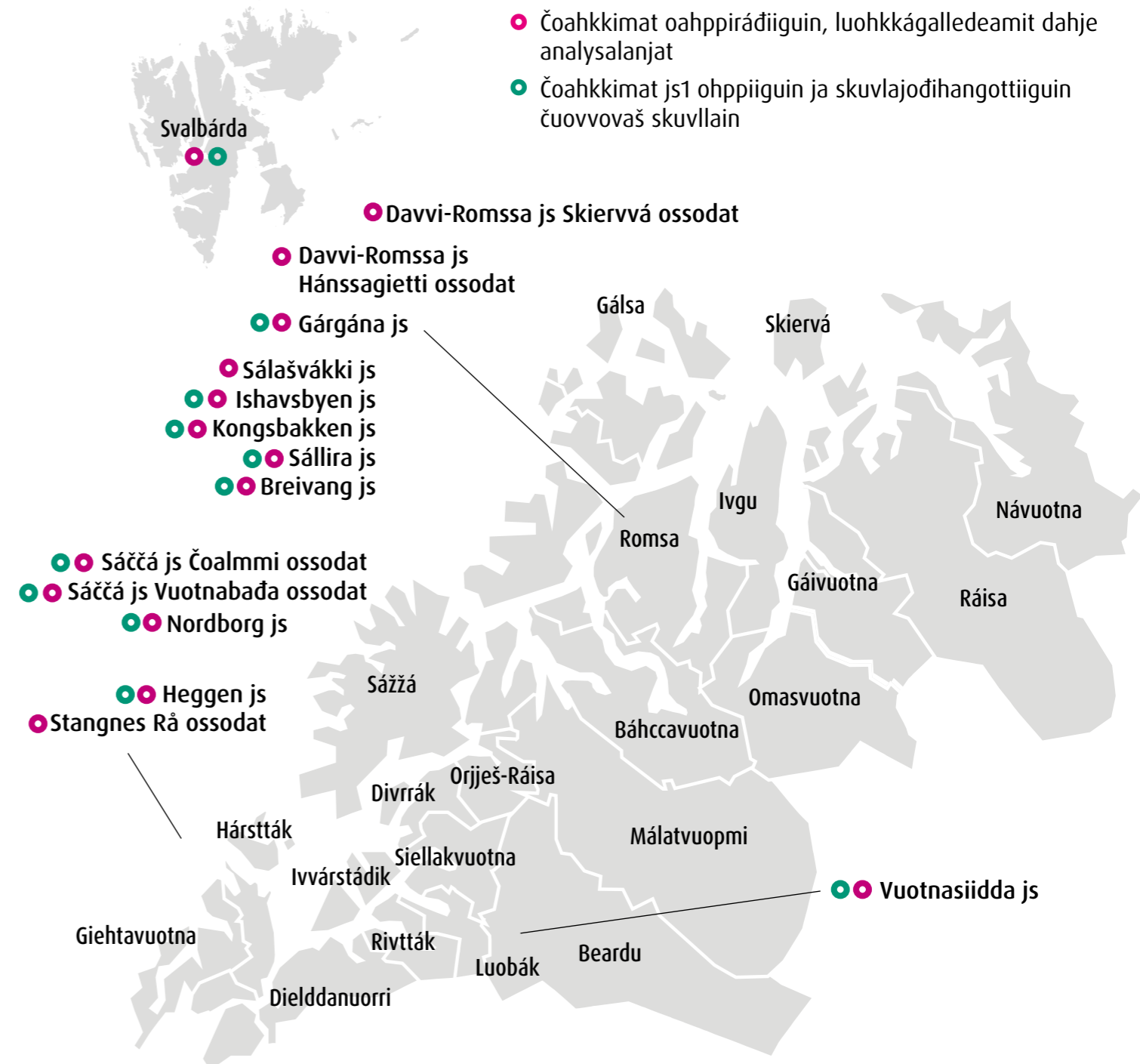

DOAIBMAKÁRTA

►► ROMSSA JA SVALBÁRDDA JOATKKAOAHPAHUS

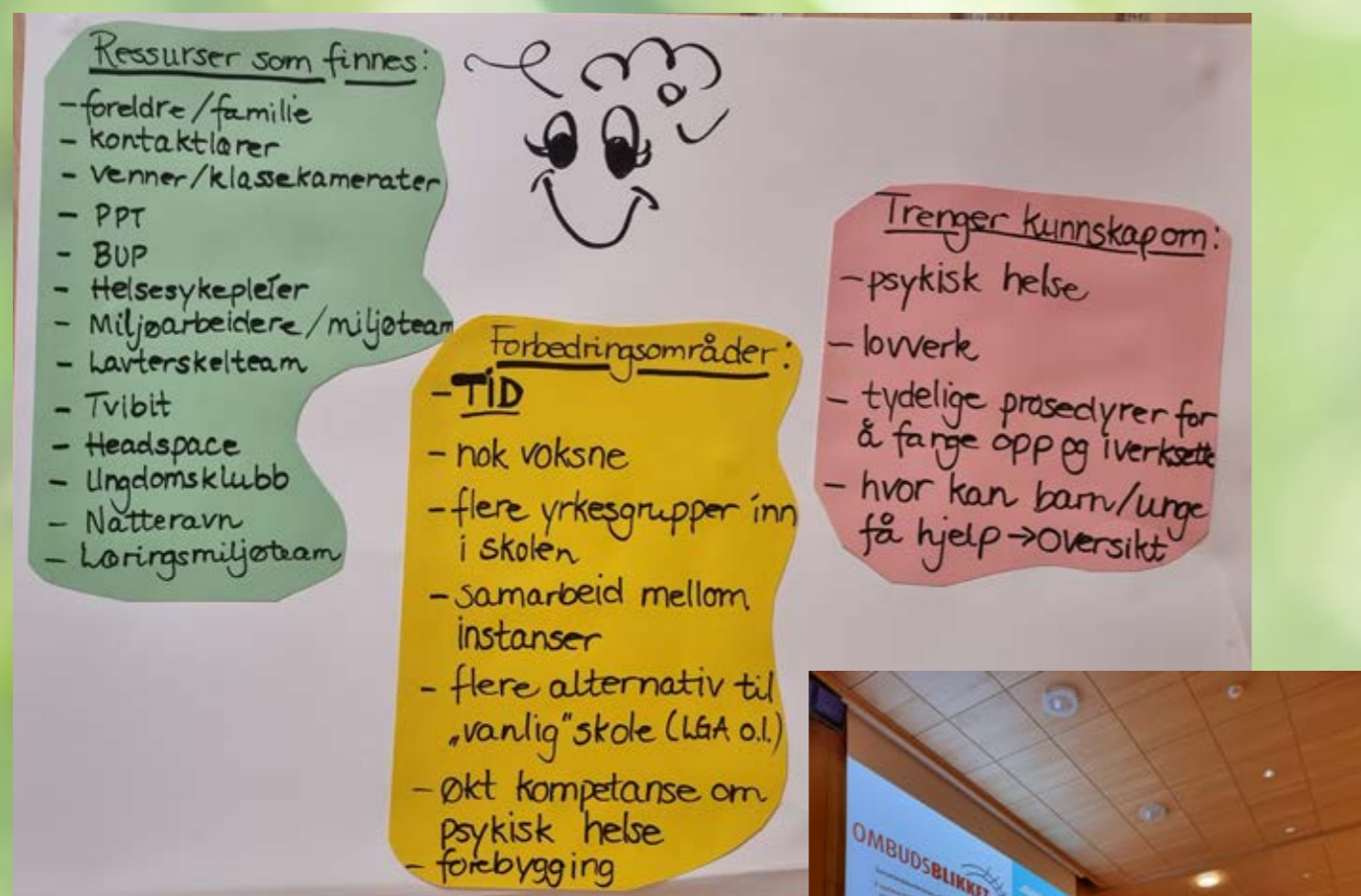
Ohppiid- ja fidnoohppiidáittardeaddji háliida leat oidnosis olámuttos ja leahkit mielde ohppiid ja fidnoohppiid báikkiin ja danin lágida jahkásaččat skuvlagalledeamiid deaivat buot J01-luohkáid, 1.jagi fidnoohppiid ja ohppiidráđiid.

Manemus jagi lea oahppi- ja fidnooahppiáittardeaddji galledan 12 skuvlla main leat oktiibuot 57 oahppijoavkku, ja oassálastán 8 fidnooahppičoagganeapmái.

«Gáhččat guovtti stuolu gaskii»

«Gáhččat guovtti stuolu gaskii» - oktasaš konferánsa: Pasieanta ja geavaheaddjiáittardeaddji ja Romssa ja Finnmarkku oahppi-, fidnooahppi- ja givssidanáittardeaddjit bovdejedje čakčat 2023 ovttasbargokonferánsii skuvllaid, skuvladearvvasvuodabálvalusa, PPT, BUP ja eará fágaásahusaid resursaolbmuid geat barget hástalusaiquin mat čatnasit skuvlaballui, givssideapmái, olggobealvuhtii ja eará dearvvašmeahttunvuhtii mánáid ja nuoraid gaskkas. Dát lei pilohtakonferánsa, mas lei vuosttaš čoahkkin Romssa - guovllus (Romsa, Gálsa ja Báhcavuotna).

Hei! Er du blant dem som bekymrer deg over pulten i klasserommet som oftere og oftere står tom?

Pasient- og brukerombudet

Troms og Finnmark fylkeskommune
Romssa ja Finnmarkku fylkageiella
Tromsøen ja Finnmarkun fylkinkomunani

Velkommen til samarbeidskonferansen - Bedre sammen 2023

I mange klasserom skjer det alt for ofte at pulten står tomme. Pasient og brukerombudet og Elev-, lærling og mobbeombudene i Troms og Finnmark inviterer til samarbeidskonferanse for ressurspersoner i skoler, ungdomsråd, skolehelsetjenesten, PPT, BUP og andre faginstanser som jobber med utfordringer knyttet til skolevegring, mobbing, utenforskap og andre former for uhelse blant barn og unge i Tromsøregionen (Tromsø, Karlsøy og Balsfjord).

Påmelding

Sted: Fylkeshuset i Tromsø - Fylkestingsalen

Tid: 12. oktober 2023 kl. 10.00 - 16.00

Påmelding: QR kode eller klikke her <https://survey.easyquest.com/cfNwLe>

Konferansen er gratis og inkluderer lunsj

Mål med konferansen er å bidra til at dere som er nærmest barn og unge får:

- flere verktøy til å hjelpe barn og unge der de er
- bli bedre kjent med andre ressurspersoner for å kunne samarbeide bedre
- være med å avdekke mulige forbedringsområder i det tverrfaglige arbeidet rundt barn og unge
- mer kunnskap om hva som er utfordringene i regionen og hvilken kompetanse som finnes

Alle barn og unge har rett til både helsehjelp og utdanning i et trygt og godt skole- og oppvekstmiljø. Ombudene mottar ukentlige henvendelser fra barn, unge og deres foresatte som forteller at de ikke får god nok hjelp i skole og helsesektor. De prøver å si fra og be om hjelp, men møter et system hvor hjelpen enten ikke iverksettes, fungerer eller finnes. Hvordan kan vi sammen fylle hullene mellom tjenester og etater til fordel for barn og unge?

Program:

- 10.00 Velkommen, og bli kjent med ombudsblisset
- 10.30 Hvilke ressurser **har og er** vi i regionen vår? Bli kjent med hverandre
- 11.00 Refleksjonsøkt 1: «Taushetspliktens mulighetsrom» - innledning og refleksjon i grupper
- 12.00 Lunsj
- 12.45 Refleksjonsøkt 2 «Elevsyn, voksenrolle, kunnskapsgrunnlag. Hvordan forstår vi utfordringene og hva kan vi gjøre med dem?» - innledning og refleksjon i grupper
- 13.45 Kaffepause
- 14.00 Sofosamtale om utfordringer som barn og unge møter i regionen
- 14.30: Gruppedrøfting med utgangspunkt i sofasamtalen - hvordan kan ressurspersoner samarbeide for å bedre tilbudet der barn og unge er
- 15.45 Oppsummering og avslutning (slutt kl.16)

ÁITTARDEADDJIGEAHČASTAGA ÁRVVOŠTALLAMAT

Arvedávgi árrun - gokko manná ja gii definere rájiid dasa geaid galgá searvvahit?

Áittardeaddjit barget beaiv-
válačat dan ovdii ahte mánáid-
gárddit ja skuvllat galget leat
buohkaid báiki, ja vásihit dávjá
ahte mánát ja oahppit leat árvasat
ja searvvaheaddjit. Mánát ja nu-
rat árrat vásihit makkár standárd-
dat biddjojuvvojit mielolbmuid
searvvaheapmái mánáidgárddiin
ja luohkkálanjas. Dávjá leat
rávisolbmojienat mat meroštallet
rájiid das geat váldojuvvojit fárrui
ja geat eai. Das lea sáhka etnalaš
duogážis, sojus, sohkabealis,
oskkus, doaibmadásis, bearaš-
duogážis, ekonomiijas ja seađus.

Elevundersøkelse: 1 av 3 i annen kjønnskategori mobbes

Hele 33 prosent av rundt 9000 elever som oppgir at de er i en annen
kjønnskategori – opplever at de blir mobbet. Mobbingen øker også ellers
i skolen.

Mánáidgárddit ja skuvllat eai leat árvoneutrálát,
dás gávnnat sihke mánáidgárddiid ja skuvllaid
árvovuodu:

Mánáidgárddi árvovuoddu:

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/verdigrunnlag/>

Oahpahusa árvovuoddu:

<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/?lang=nob>

Áittardeaddjit
eai leat árvoneutrálát.
Mii čuovvut mánáidgárddi ja
oahpahusa árvovuodu,
ja dan geažil mii
čájehit ahte doarjut
girjáivuoda.

Emilie Mangerud vant konkurransen til Troms fylkeskommune og får tegningen sin på en hel buss.

Foto: Lars Åke Andersen

Beroštumit buktet oktavuodaid rastá gielaid ja kultuvrraid

Dorvvolaš ja buorre searvevuolta lea dorvvolaš ja buori mánáidgárde- ja skuvlabirrasa vuodđun. Dát guoská buot mánáide ja ohppiide, ja lea erenomáš dehálaš ohppiide álgo-/máilmmiluohkái. Dáin luohkái leat mánggalágan muitalusat ja ollugiin lea lossa noadđi lávkkas. Luohkát leat organiserejuvvon iešguđet ládje, muhtumiin leat ovtta nationalitehta oahppit, ja earáin ges leat mánga iešguđet nationalitehta oahppit. Dain luohkái molsašuddet dávjá oahppit.

Váldoulbmil ohppiide, beroškeahhtá vásáhusas, kultuvrralaš duogážiis ja gielas lea seamma, sii galget oahppat dárogiela. Áittardeaddjin mii leat vásihan ahte buoremus oaivilis oahpaheaddjit, váhnemat ja ovddasteaddjit oaivvildit ahte nátionála, čearddalaš, gielalaš, oskkolaš dahje kultuvrralaš gullevašvuolta automáhtalaččat mieldeisbuktá buoriid searvevuodaid. Áittardeaddjin mii oaidnit ahte nu ii leat álohii.

Rávvgat sihke mánáidgárdái ja skuvlii lea juohkit joavkkuide mánáid ja ohppiid beroštumiid mielde dan sadjái go joavkkuhit omd. sohkaheami, doaimánávccaid dahje etnisitehta vuodul.

Reflešuvdnagažaldat:
**Mot lea min mánáidgárdi/
skuvla ásahuvvon sihkkarastit geavada mii
sihkkarastá searvevuoda
ja searvvaheami
buohkaide?**

Lea alla rádji bivdit veahki sámevaši geažil

Dutkama ja media bokte mii oážžut dieđuid Sámevaši birra. Nu go earáge veahkkeásahusat, de vásihit áittardeaddjit ahte sámit geat vásihit cielaheami ja loavkideami eai váldde minguin oktavuoda. Áittardeaddjit besset gullat sámevaši ja loavkidemiid birra ságastallamiid bokte mat álget eará hástalusas birra, ja ságastaladettiin sáhtta boahit ovdan ahte mánna/nuorra/bearaš maid givssiduvvo iežas identitehta geažil. Sámevaši ja loavkideapmi lea servodatválttisvuolta, man duodaštit mángii mediaáššit ja vaššisárat sosiála mediain.

Áittardeaddjit háliidit čielgasit vuosttaldit sámevaši ja loavkideami, ja danin mii ángiruššat mángga suorggis:

- ▶ Áittardeaddjit leat mángga gearde addán cealkámušaid Fylkkadiggái, Sámediggái ja Kultur- ja dásseárvodepartementii ahte dárbbasuvvo sámegeielat givssidanáittardeaddji.
- ▶ Jeavddalaš searvan Ovttasbargoforumii veahkaválddi ja illasteami birra sámi guovlluin.
- ▶ Fosen-ášši oktavuodas oaččuimet diehtit ahte eanet sámi mánát ja nuorat givssiduvvojedje ja loavkiduvvojedje danne go sin atne ovddasvástideaddjin sihke elrávdnjekriisii ja olmmošvuoigatvuodaid vuhtiiváldimii. Áittardeaddjit válljejedje danne čállit kronihka "Go mánát ja nuorat vašuhuvvojit ja ožžot ovddasvástádusa elrávnnji kriisii, ruoná molsumii ja olmmošvuoigatvuodaid sihkkarastimii!". <https://www.itromso.no/meninger/i/APxR2r/naar-barn-og-unge-hetses-og-ansvarliggjores-for-stroemkrisa#:~:text=Vi%20har%20et%20samfunn%20der%20v%C3%A5re%20barn%20og>
- ▶ Oahppi- ja fidnooahppiáittardeaddji oassálasttii panelaságastallamii odđa Sámeceilaheami neahtta-siiddu almmuheamis, mii rahppui cuoŋománu 24.b. Siiddu ulbmil lea rávvet mot galgá raporteret ja váidit sámeceilaheami.

Reflešuvdnagažaldat:
**Makkár doaimaplána,
ja makkár geavat, hehttet
cielaheami ja loavkideami,
lea gustovaš mánáide
ja nuoraide du lagamus
báikkálaš birra?**

Buot mánáidgárddit ja skuvllat dárbašit analysalanjaid.

Áittardeaddjit vásihit ahte sihke mánáidgárddiid ja skuvllaid jodiheaddjit ja eará bargit háliidit eanet ja vuđolaš máhtu givssideami ja olggo-bealvuoda eastadeami ja giedahallama birra go dát lea dáhpáhuvan, ja váldet oktavuoda áittardeaddjiin analysalanjaid hárrái. Go áittardeaddjit smihttet ovttas eará fágaolbmuiguin, de mii gohčodit dán lávken analysalatnii.

Áittardeaddjit vásihit ahte sihke mánáidgárddit ja skuvllat áicet ja čadahit iskkademiid jus várohit olggobealvuoda ja givssideami, muhto analysat gávdnosiin, das mii lea oidnon ja iskojuvvon, váilot. Bargiin leat ollu dieđut, muhto eai geavat dáid dieđuid vuogádatlaččat, vai dát sáhtáše buktit aktiivvalaš doaibmabijuid. Áittardeaddjiide lea analysalanja mihttomearri ahte dat galgá mielddisbuktit konkrehta ja positiivvalaš doaimmaid árgabeaivvis.

Analysalatnja lea dat áigi maid várret refleksuvdnii ja analysii mii lea čadnon dihto áššečulbmii ovttas earáiguin. Bargovuorus analyserejuvvo mánáidgárde- ja skuvlabiras.

Mihttomearri lea váikkuhit refleksuvdnii mii dagaha positiiva rievdadusaid ja doaimmaid. Analysa dahkko juoga vuodul mii lea áicojuvvon, ja analysa ulbmilin lea ráhkadit doaimmaid mat vuogádahttojuvvojit.

Mihttomearri refleksuvdnavuorui analysalanjas lea ovttas gávdnat buriid čovdosiid mat leat buoremussan mánáide ja nuoraide. Veahkegažaldagaiguin bargit fuomášit makkár resurssat ja makkár gelbbolašvuota organisašuvnnas juo lea, seammás go identifiserejit mii váilu vai sáhttet čovdit dihto áššečuolmma.

Mii ávžžuhit bargiid jearrat buriid gažaldagaid, analyseret ja vuogádahttit vástadusaid. Dalle analysalanjas ovdanbukton áššečuolmmat oidnojit ollislaš perspektiivvas, omniperspektiivvas, ja dalle lea stuorát vejolašvuodat deaivat doaibmabijuguin. Omniráhppá, searvevuodakvalitehtat ja FFSS-modealla lea ávkkálaš reaidu dán proseassas.

Dát lea sárggastus muhtin momeanttain analysalanjas:

Omnimodealla

Romssa ohppi- ja fidnoahppiáittardeaddji, Romssa Givssidanáittardeaddji ja Finnmárkku Givssidanáittardeaddji leat ovttas Nordlándda Givssidanáittardeaddjiin ja Romssa suohkaniin mañemus jagiid bargan aktiivvalaččat ovddidit omnimodealla. (<https://omnimodellen.no>). Mii dahkat dán oassin áittardeaddjibarggu go mii iežamet doaimmas beaivvalaččat deaivvadit hástalusaguin mat gusket olggobealvuhtii. Mánáidgárddiid ja skuvllaid bargit, váhneamat, iešguđet friddjaáiggearenaid eaktodáhtolaččat, iešguđet aktevrrat dearvvašvuodasuorggis, politiijas, mánáidsuodjalusas ja vel eanet ja erenoamážit politihkkárat dárbašit doarjaga ja eanet dihtomielašvuoda das mii dárbašuvvo go galgá ráhkadit buriid, oadjebas ja searvvaheaddji bajásšaddanbirrašiid.

RUONÁ SEARVEVUODAT

Ruoná searvevuodain olmmoš vásiha oadjebasvuoda ja diehttevašvuoda. Dáppe leat rámmat mat ráhkadit gullevašvuoda, ja dáppe olbmo mielas lea buorre Leahkit. Dáin searvevuodain olmmoš vásiha meinnega ja máhttima, ja dáppe lea sadji mánggabealvuhtii ja iešguđetláganvuhtii. Dát searvevuodat ovddidit dearvvašvuoda, oahppama ja loaktima, ja doibmet vuostemirkkon givssideapmái, loavkidemiide ja olggušupmái.

Omnimodellen

GUDE SEARVEVUODAS LEAT DON MIELDE?

RUKSES SEARVEVUODAT

Vuostegeaži ruoná searvevuodaide gávdnat ruoná searvevuodain. Dát leat searvevuodat mat ráhkadit olggušumi ságaiguin «min ja sin» birra «min ja earáid» birra. Dáid searvevuodaid báidná dorvvohisvuota ja dat mii gohčoduvo «sosiála olgguštanballun», nappo ballu leahkimis son gii ii beasa leat mielde joavkkus. Dát olgguštanballu sáhtá bođdet joavkku lahtuid dahkat juoidá maid sii rievtti mielde eai áiggošii dahkat, muhto maid sii dahket vai doalahit sajiset searvevuodas. Dáin joavkkuin šaddá iešutege lahttui deatalažžan nannet iežas normalávuoda cuoigumiin nuppiid ártegin. Dát searvevuodat leat mielde dagaheamen givssideami, loavkidemiid ja olggušumi.

<https://omnimodellen.no>

Omnimearkkaša buotfátmmasteaddji, mii guoská buohkaide.

Omnimodealla lea bagadus man ulbmilin lea ovddidit oadjebas ja buriid bajásšaddanbirrašiid mánáide ja nuoraide. Modealla addá ipmárdusa ja geavtlaš reaiduid rávisolbmuide iešguđetlágan rollain, vai sii beaktilit sáhttet váikkuhit mánáid loaktimii ja oadjebasvuhtii. Dat gokčá njeallje váldosuorggi: kultuvrra váikkuhsaid áddejumi, njuolggadusaid mat sihkkarastet mánáid vuogatvuodaid, oktasaš oadjebasvuoda strategijaid ja rávesolbmuid rolla. Omnimodealla doarju vuogádatlaš, oktalaš ja ulbmillaš barggu hehttet givssideami, loavkašuhttiimiid ja olggobealvuoda skuvla- ja astaáiggebirrašiid.

(<https://omnimodellen.no>)

Omnimodealla fokusere searvevuoda, ja čájeha čielgasit movt Romssa Oahppi- ja fidnoahppiáittardeaddji, Romssa givssidanáittardeaddji ja Finnmárkku givssidanáittardeaddji ipmirdit makkár hástalusat mánáin ja nuorain min guovtti fylkkas leat.

Áittardeaddjiid oktavuodaváldimiid guorahallan čájeha ahte go muhtun mánát/nuorat vásihit hástalusaid nugo givssideami, olggobealvuoda, skuvlajávkama, dohkketmeahtun biedđama ja ustitmeahtunvuoda, de lea dávjá dovdomearkan mánná-/nuoraidjoavkkus geain lea heajos gullevašvuoda-dovdu. Joavku mii oážžu heajos bohtosiid searvevuoda kvalitehtain mat gávdnojit Omnimodeallas. Go dát lea vuolggasadjin, de leat áittardeaddjit čielgasat masa iešguđet bealit galget bidjat návccaid. Deháleamos eastadeapmi givssideami, olggobealvuoda ja psyhkalaš buohcuvuoda vuostá dahkkojuvvo go ovddida searvvaheaddji ja doarjunbirrašiid gos buohkat vásihit gullevašvuoda, oadjebasvuoda ja muđui searvevuoda kvalitehtaid mat leat čilgejuvvon Omnimodeallas.

Fra venstre: Jon-Halvdan Lenning, Kristina Torbergsen, Inger Lise Brones (Troms Idrettskrets), Astrid Strandbu (NIF), Ann-Tone Håkonsen, Britt Leandersen, og Sofie Haugslett Johansen (Tromsø Idrettsråd)

Vi vil skape gode og trygge idrettsmiljøer for unge

Tekst og foto: Vilde Lenning

Det summer engasjert blant de oppmøtte på TUIL arena tirsdag 30. april. Da ble idrettstrossamlet for lanseringen av Omnimodellen for idretten.

Felles for alle de oppmøtte, bortsett fra at de er engasjert i idretten, er at de ønsker å skape et bedre idrettsmiljø for barn og unge. Det ble servert brus, kaffe og kake da mobbeombud i Troms, Jon-Halvdan Lenning, gikk opp på scenen og startet lanseringen. «Vi vet at mobbing og utenforskap er et samfunnsproblem, og det avgrenses ikke av gjerdene i skolegården, idrettshallen eller nabolaget. Det omhandler alt og alle, og det er nettopp det Omni betyr- altomfattende», forteller han.

Jon-Halvdan har sammen med Britt Leandersen i Tromsø Idrettsråd og Ann-Tone Håkonsen, Omniveileder i Tromsø kommune, utviklet denne modellen. Modellen består av ti viktige temaer som skal være til hjelp for alle som er engasjert i idrett for barn og unge.

Den offisielle åpningen av modellen sto fylkesordfører Kristina Torbergsen for. «Det at vi kan ha et felles språk gjennom Omnimodellen i skolen og idretten gjør at vi skaper et fellesskap mellom de arenaene barn og unge er på hver dag», forteller hun. «Det er faktisk dette som gjør en forskjell på om vi klarer å ha en inkluderende idrett som er for alle, hvor alle har sin plass i fellesskapet».

For mer informasjon se omnimodellen.no

Omnikaken falt i smak!

Lanseringen ble livestreamet

Aslak Sokki v. TUIL holdt også innlegg under lanseringen

MÁNÁIDGÁRDI

MÁNÁIDSKUVLA

MÁNÁIDGÁRDI - VUOĐĐOSKUVLA - JOATKKAOAHPAHUS

NUORAIDSKUVLA

JOATKKAOAHPAHUS

MÁNÁIDGÁRDDIT

Leat leamaš unnán oktavuodaváldimat givssideami ja dorvvoheames mánáidgárdebirrasa birra. Dattetge áttardeaddjit deattuhit nannosit barggu ovddidit oadjebas ja buori mánáidgárdebirrasa temáeahkediid bokte váhnemiidda, bargobájiid bargiide ja barggu bokte girjiiin Omnimodealla mánáidgárddis (gč. vuolábealde).

Leago mánáidgárddis givssideapmi?

Gávdnojit unnán aiddolaš vástádušat man viiddis givssidanválttisvuohta lea mánáidgárddis. Áttardeaddjit deaivvadit nuoraiguin vuodđoskuvllas ja joatkkaskuvllas geat sáhttet govvidit givssidanhistorihka mii álggii mánáidgárddis. Áššečuolbma lea danin áigeiguovdil. Ollugat árrat juo vásihit olggobealvuoda álgima. Mánja dutkis, earret eará Ingrid Lund:as Agdera universitehtas, leat dutkammat mat čájehit ahte 6-12% mánáin mánáidgárddis diedihit ahte sii vásihit iešguđetlágán givssideami. Lea dehálaš deattuhit ahte Lund dutkamuša vuodđun lea dát givssidandefinišuvdna: "Mánáid givssideapmi leat dagut rávisolbmui ja/dahje mánáin mat hehttejit sin vásihit gullevašvuoda, leat mávssolaš oasálašžan searvevuodas ja vejolašvuoda mielváikkuhit."

Áttardedjiiid ráva lea vuosttažettiin ahte mánáidgárdebargit ovttas váhnemiiguin barget aktiivvalaččat:

- ovddidit buriid ja oadjebas mánáidgárdebirrašiid buot mánáide
- hukset rabasvuoda ja luohttámuša kultuvrra gaskal váhnemiid ja mánáidgárdebargiid.
- sihkkarastit ja doalahit buori diehtajuohkima njuolggadusaid ja rutiinnaid birra.
- váldit vuorjašumiid duođalaččat
- analyseret vuorjašumiid ja áicamiid ja čadahit buriid doaibmabijuid

Mii lea friddjastoahkan, ja leago dat buorre buohkaide?

Man friddja galgá friddja stoahkan leat?

Mii rávisolbmorolla lea friddjastoahkamis?

Mot du mielas galggašii leat rávisolbmo rolla mánáid stoahkamis?

Oadjebas ja buorre mánáidgárdebirras - Omnimodealla geavadis

Romssa oahppi-, fidnooahppi- ja givssidanáttardeaddjit, Norlándda Givssidanáttardeaddji, Finnmárkku Givssidanáttardeaddji ja Romssa suohkana Omnibagadalli, leat 2023/2024 ovttasbargan girjiiin "Trygt og godt barnehagemiljø - Omnimodellen i praksis" man Fagbokforlaget lea almmuhan.

Ođđajagimánu 1.b.2021 mearriduvvui ahte mánáin lea vuoigatvuohta oázžut oadjebas ja buori oahppanbirrasa mánáidgárddis ja ahte bargiid geatnegasvuohta čuovvut, seaguhit áššái ja álggahit doaibmabijuid, aktivitehtageatnegasvuohta, bodii fápmui mánáidgárdelága 8. kapihtala bokte. Dát láhkarietvadás lea ožžon ollu mánáidgárddiid bargat vuogádatlaččat ja bures ođđa kapihtala doibmiidjamiin, seammás go ollugat leat ohcalan buriid reaiduid ovddidan dihte buori oahppanbirrasa. Dán girjiiis čájehit mii mot Omnimodealla sáhtá geavahit reaidun go bargá oadjebas ja buori mánáidgárdebirrašiid.

Loga eambo girjii birra lágádusa siidduin:

<https://www.fagbokforlaget.no/Trygt-og-godt-barnehagemiljø%3%B8/19788245049312>

VUOĐĐOSKUVLLAT

Vuođđoskuvlla oktavuodaváldimat leat dávjá olggobealvuoda, givssideami, skuvlajávkama ja váilevaš heiveheami birra. Áittardeaddjiin leat leamaš fáddáeahkedat váhnemiidda ja bargobájit bargiide, ja sii leat maidái deavvadan ohppiiguin luohkkálanjain.

Oahpaheaddjevátne dagaha dorvvuhis ohppiid

li leat čiegusvuotta ahte skuvllain leat stuorra hástalusat go galgá oččodit oahpaheddjiid. Áittardeaddjit deavvadit rektoriiguin ja bargiiguin geat headásmuvvet go váilot bissovaš virgáibiddjon oahpaheaddjit, muhto dađistaga váilot maidái sadjásaččat. Vel oahpaheddjiid fágaoahpu haga lea váttis gávdnat. Go oahpaheaddjit váilot ja oahpaheaddjiioavkkus šaddá eahpediehttevašvuotta, de dat čuohcá ohppiid skuvlabirrasii. Go eai leat bargit geat fuolahit joatkevašvuoda luohkkálanjas, de váldet oahppit dan badjelaset. Oahppit stivregehtet luohkkálanjain. Go nu dáhpáhuvvá, de leat ollu oahppit geat dovdet dorvvuhisvuoda luohkkálanjas, ja áittardeaddjit oidnet ahte šaddet dorvvuhis searvevuodat.

Makkár mearkašupmi oahpaheddjiid dávjá molsumis lea min skuvlabirrasii?

VGS JOATKKA-OAHPAHUS

Oahppit ja fidnooahppit váldet oktavuoda dávjá oktovuoda, olggobealvuoda, loavkideami, givssideami, váilevaš láchčima dahje bagadeami geažil, mot galgá váldit árvosániid, oahpahusa dahje oahpahuskvalitehta ja mii guoská oahpposoahpamuša loahpaheapmái dahje dahkat ođđasis válljema.

Dán jagi lea Oahppi- ja fidnooahppiáittardeaddji fitnan 12 skuvllas, oassálastán 8 fidnooahppi-čogganemis, ja deavvadan buot fylkkagieldda ohppiiráđiiguin dán čavčča regionála oahppiráđdečogganemiin.

Deavvadettiin ohppiiguin ja fidnoohppiiguin mitalit eatnasat loaktima birra, ahte sis leat hávskis oahpaheaddjit ja bagadeaddjit, ja ahte sii ožžot heivehuvvon ja buori veahki.

Muhto beare ollugat ges mitalit nuppe ládje. Oahppit mitalit olggobealvuoda birra, ahte eai huma ovttainge olbmui eará go oahpaheddjiin dahje birasbargiin skuvlabeaivvi botta, earret dalle go dalle go rávisolbmot stivrejit doaimma. Oahppit mitalit ahte sii válljejit borrat niestti luohkkálanjas danne go skuvlla bivnnuhis ohppiin lea olggusteaddji láhtten muhtun ohppiid vuostá. Deavvadeamis ohppiiráđiiguin áittardeaddji gullá ahte skuvlla oahppit čoahkkanit joavkkuide, ja ahte muhtun olbmuid ovtastallan (joavkkut) juo ásaheavva nuoraidskuvllain. Mii gullat mitalusaid ahte oahppit juo nuoraidskuvllas plánegehtet iežaset russaáiggi, ja mii diehtit ahte russajoavkkuid ásaheavva miellidibuktá dan ahte iežas luohkkáustibat olggustuvvojit.

Oahppi- ja fidnooahppiáittardeaddji ráva joatkkaoahpahussii lea:

- Ásahit doarvá oadjebas oktavuodaid bargiid ja ohppiid ja fidnoohppiid gaskkas nu ahte sii nu árrat go vejolaš duosttašedje hupmat iežaset hástalusaid birra
- Sihkkarastit ahte dieđut ohppiid ja fidnoohppiid hástalusaid ja raššivuoda birra bohtet fárrui go sirdá vuođđoskuvllas joatkkaoahpahussii
- Ahte olggobealvuoda ja givssideami giedahallan adno váttisvuotahan skuvlabirrasii, iige dušše gaskal dan ovtta gii vásiha givssidanláhttema, ja dan/ sin geat givssidit
- Bargat sierra joavkoproseassaiguin eastadan dihte olggusteaddji russajoavkkuid ásaheami, ferte dahkkot lagas ovttasbargus nuoraiguin ja sin ovdasteddjiiguin
- Ahte bargit ovtta ohppiiráđiiguin bidjet standárddaid dasa mot skuvla galgá beaivválaččat bargat ovdidit oadjebas skuvlabirrasa buohkaide, ja galgá biddjot ere-noamáš fokus skuvlabirrasii kantiinnas ja dalle go eai leat oahpahusdiimmut.

Jurddaš ahte dii mátkkoštehpit skuvllaide ja veahkehehpit min geain lea váttis dilli - hui olu giitu, dii lehpit supersángárat juvlaid alde!

Mo mii sáhttit ráhkadit skuvlakultuvrra vuosttaš beaivvi rájes joatkkaskuvllas ahte luohkká lea min searvevuotta, Mii, mii searvaha buohkaid luohkás?

Mot don reageret go muhtin mitala ahte juoga ii leat riektá?

ROMSSA ÁITTARDEADDJIBÁLVALUS JA GE Aidnu Viidáset

Čakčamánu 1. beaivvi 2024 rájes mii máhccat dasa ahte guokte áittardeaddji gokčat Romssa mánáid ja nuoraid dárbbuid.

Mii oaidnit lea stuorra dárbu áittardeaddjiide sorjjasmeahtun resursaolmmožin ja rabas vuosttaš-
ceahkkefálaldahkan mánáide, nuoraide ja váhnemiidda, muhto maiddá min fylkka fágabirrasiid.
Áittardeaddjibálvalus lea rašši go leat dušše guokte olbmo geat galget gokčat dakkár viiddis
guovllu gos olbmot leat ja gos sii leat, sihke geográfalaččat ja fágalaččat. Bálvalus šattai vel
hearkkibun maŋjel fylkkajuohkima.

Áittardeaddjit leat guhkit áiggi vásihan ahte leat
šaddan kapasitehtahástalusat dan barggu ektui
maid mii leat biddjon čoavdit. Dárbu sorjjas-
meahtun bálvalussii mas leat resursaolbmot
min mánáide ja nuoraide orru lassáneame
fylkkas (geahča statistihkkasiidduid).

Mii leat dál luoddaearus gos áittardeaddjit
fertejit beaivválaččat árvvoštallat ja vuoruhit
iešguđet surggiin ángiruššanviidodaga. Mii
vuoruhit ovttaskas olbmuid oktavuodaváldimiid
čuovvoleami, ja unnidit fálaldaga olggos guvlui
doaimmain mas lea sáhka eastadeami ja veahki
addit fágaásahusaide máhtuin ja analysaiguin.

Áittardeaddjibálvalusain 7 jagi vásáhusain, de
árvvoštallet áittardeaddjit ahte Romssa fylka
dárbaša áittardeaddjibálvalusa mii sihke rávve
ja bagada ovttaskasolbmo seammás go bargo-
juvvo aktiivvalaččat eastademiin vuogádatdásis.

1. Ráva

Givssidanáittardeaddji bivdet Fylkkadikki politihkkáriid árvvoštallat áittardeaddjibálvalusa nu mot dat odne doaibmá, ja mii lea sávahahtti boahhteáiggis kvalitehta ja kapasitehta ektui.

Nugo namuhuvvon dán raportta álggahusas, de áittardeaddjit rávvejit eanet geahččat mánáid- ja nuoraidbirrasiid hástalusaid leame álbmotdearvvašvuoda hástalusain.

Raportta oasis sámečielahemi birra leat sihke Romssa ja Finnmárkku áittardeaddjit ovttaoavilis ahte livččii buorre čoavddus jus min guokte fylkka ovttas Sámedikkiin virgádit sámečielat givssidanáittardeaddji.

Nationála áittardeaddjiortnet ja perspektiivvat mis davvin

Áittardeaddjin, mis lea čielga jietna go lea sáhka áittardeaddjirolla nationála rolla ovddideamis. Davvi-Norgga čalmmiiguin mii fertet čielgasit muitit ahte min viiddis riikka dárbbut mánáide ja nuoraide leat iešguđet láhkai meroštallojuvvon iešguđet kultuvrraid girjávuođa mielde riikka iešguđet guovlluin. Mis lea earenomáš beroštupmi ahte dárbašuvvo báikkálaš ja regionála kultur-
ipmárdus ja áittardeaddjiortnet mii galgá nu lahka mánáid ja nuoraid go sáhtá doppe gos sii orrot. Ii leat vuos mearriduvvon mot nationála áittardeaddjiortnet šaddá, muhto mearrádus dán birra vurdojuvvo 2025 giđa.

4. Ráva

Áittardeaddjit bivdet fylkkadikki politihkkáriid hupmat čielga jienain árvvoštallamiin mat dál dahkkojit nationálalaččat, vai mii ovttas sihkkarastit mánáid ja nuoraid vuoigatvuođaid iežamet riikkaosis.

2. Ráva

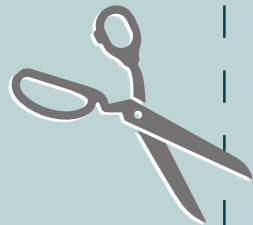
Áittardeaddjit bivdet fylkkadikki politihkkáriid bidjat johtui dakkár doaimmaid main lea mihttun buorebut lámčit suohkaniid álbmotdearvvašvuoda-barggu mánáide ja nuoraide.

3. Ráva

Áittardeaddjit bivdet fylkkadikki politihkkáriid gulahallagohtit Sámedikkiin ja Finnmárkku fylkkasuohkaniin sámečielat givssidanáittardeaddji ásaheami birra.

LEAT GO DON MÁNNÁ DAHJE NUORRA Romssas, ja leat go don gii it:

- dieđe geas sáhtát jearrat?
- duostta hupmat soapmásiin gean dovddat?
- leat ožžon veahki vaikko leat vaikko lea viggan mitalit muhtun rávisolbmuide?

Dalle galggat diehtit ahte Givssidanáittardeaddji guovttos veahkeheaba du

På barn og unges vegne er vi sterk og stødig, snill og bestemt. Vi er til stede og vi gir ikke opp!

ELMO
Romssas
OFGÁ
Romssas

- ▶ Ringes munnuide telefavnii 904 76 498, Geavat min oktavuodáváldinskovi, geahča qr-koda
- ▶ Sádde dieđu Messengeris, Facebook-siidduid bokte, ja moai válde oktavuoda

Moai geat vástidetne, letne oahppi-fidnooahppi ja givssidanáittardeaddji guovttos Anita ja Jon-Halvdan. Munnos lea jávohisvuodageatnegasvuolta, ja moai veahkehetne gávdnat buriid ja siivos olbmuid geat sáhttet du veahkehit ovddasguvlui.